

VYÚDENÁ POŠTA

Ludí voľakedy trápili epidémie, proti ktorým sa nedokázali účinne brániť. Jednou z nich bol mor. Táto smrteľná a nevyliciteľná choroba vypukla roku 1710 v Bratislave. Boj proti jej rozširovaniu sa začal karanténou. Riešiteľ nariadil zatvoriť všetky mestské brány, až na jednu takzvanú malú. Kto chcel vstúpiť do mesta, musel sa pred bránou podrobiť prehliadke a dostať zdravotný pas. Novovzniknuté sanitné komisie kontrolovali domy, či sa v nich nenachádza cudzinec bez pasu. Prísna kontrola sa vzťahovala najmä na hostince. Šíriteľmi nákazy boli zvyčajne žobráci, ktorí sa potulovali z miesta na miesto. Tých magistrát ihneď vykázal za mestské brány. Mor sa šírila aj v iných častiach krajiny, preto platilo kráľovské nariadenie, v ktorom sa prikazovalo, aby sa pošta adresovaná do Prešporka najskôr zhromažďovala na petržalskej strane Dunaja. Poštári pre ňu chodili každý deň, no museli ju najskôr „vyúdiť“ v dyme z pecí, kde horelo predovšetkým borovicové drevo. Podľa vtedaj-

Morový stĺp a Hviezdoslavovo námestie, vtedy Kossuth Lajos tér, okolo roku 1905

ších lekárov to bol najvhodnejší oštievateľ zásielok od morových baktérií. V ďalšom z protinákazových opatrení sa uvádzalo, že nielen poštu, ale aj ľudí prichádzajúcich do mesta treba „*namočiť do octu, vydymiť a pri peciach k tomu určených vysušiť*“.

Domy, v ktorých sa vyskytla nákaza, označovali bielym krížom. Styk s obyvateľmi takýchto domov bol prísne zakázaný. Roku 1712 v Prešporuku evidovali šesťstoosemdesiat domov označených bielym krížom. Veľa chorých ležalo aj v mestských lazaretoch. Jeden z nich bol na Špitálskej ulici.

Pre stolárov platilo nariadenie, v ktorom sa prikazovalo, aby rakvy vyrábali iba z tenkých dosák, aby sa „*mŕtvoly čo najskôr rozložili*“.

Ak zomrel človek postihnutý morom a konal sa pohreb, hrobári museli pred smútočným pohrebným sprievodom pochodovať s veľkými bielymi palicami. Mestské direktórium určilo miesto, kde sa obeť epidémie pochovávali.

Mor sa podarilo zažehnať až v januári roku 1714.

Spomienku na kruté roky epidémie pripomína morový stĺp na Rybnom námestí. Mesto ním poďakovalo trojici svätých – Ondrejovi, Rochovi a Karolovi Boromejskému za to, že epidémia ustúpila.

Rybné námestie okolo 1935, v pozadí je dnes už zbúraná židovská synagóga.

ANDERSEN V PREŠPORKU

Na konci Hviezdoslavovho námestia v Bratislave stojí socha najslávnejšieho svetového rozprávkara Hansa Christiana Andersena. Jej autorom je sochár Tibor Bartfay. Rozprávkar Andersen sa narodil 2. apríla 1805 v dánskom mestečku Odense, kde je aj spisovateľovo múzeum. V ňom si Dáni uchovávajú dokumenty a predmety pripomínajúce dielo a život veľmajstra rozprávok. Osudy cínového vojačika či dievčatka so zápalkami aj túžby malej morskej panny poznajú deti na celom svete. Menej sú však známe Andersenove cestopisné knihy. Napísal ich niekoľko, pretože rád cestoval a svoje zážitky si zaznamenával do denníkov, z ktorých potom zostavil cestopis. Raz, bolo to roku 1841, sa vybral loďou Mária Anna z Carihradu do Viedne. Cestu mu sponzorovala Kráľovská súkromná nadácia a uskutočnila sa v jarnom období spomínaného roka. Koncom mája 1841 sa loď ocitla v Budapešti a 3. júna už kotvila v bratislavskom, teda v prešporskom prístave. Čo primälo kapitána parníka zakormidlovať do prístavu blízko Viedne? Najpravdepodobnejšou príčinou bol nedostatok uhlia, pretože parník bol nenásytný. Hltal jednu tonu paliva za druhou. Kým námorníci nakladali uhlie do obrovských zásobníkov, cestujúci mali možnosť vyjsť na breh a prezrieť si Prešporok. Tak urobil aj spisovateľ Andersen. Je pravdepodobné, že si poobzeral Hlavné námestie s Rolandovou sochou a zavítal aj na hrad. Spisovateľ Peter Glocko, ktorý sa Andersenovou návštevou Bratislavy zaoberal, zaznamenal, že v našom hlavnom meste sa stretol s anonymným dievčatom, ktoré mu podarovalo ružu. To ho inšpirovalo k napísaniu slávnej rozprávky Dievčatko so zápalkami, ktoré v jednom plameni zápalky v kratučkom okamihu videlo to, po čom celý život túžilo – po radoostiach Vianoc, teple domova a voni jedličky...

Hans Christian Andersen prežil ťažké detstvo, v ktorom bolo málo lásky a veľa biedy. Preto nečudo, že aj keď zbohatol, mal silné sociálne cítenie, čo sa prejavovalo aj v jeho tvorbe.

Záznamy o Andersenovom bratislavskom pobyte sú chudobné na fakty, no možno si ich prečítať v nemeckej knihe *Gesammelte Märchen und Historie von Hans Christian Andersen*, ktorá vyšla roku 1853 v Lipsku.

Hans Christian Andersen na Hviezdoslavovom námestí od sochára Tibora Bartfaya

BEŽEC V BRNENÍ

O tom, že Prešporčania mali aj v minulosti zmysel pre recesiu, dokumentuje leták z roku 1827. Pozýva zvedavcov na dnešnú Panskú ulicu, vtedy sa volala Dlhá, aby sa stali svedkami ojedinelého behu jediného bežca. Aktérom podujatia bol športovec (v letáku sa zdôrazňuje, že známy) Göhrich. Tento „*má tú česť s povolením vrchnosti predviesť ctenému publiku, ak to počasie dovoľí, svoj druhý a posledný rýchlobeh z Dlhej ulice až pod Sabathegy*“.

Atraktívny beh sa konal 2. februára v zimnom počasí. Trasa merala približne štyri kilometre a viedla mierne stúpajúcim terénom. Mohlo to byť napínavé divadlo najmä v čase, keď prešporské ulice pokrýval udupaný sneh. Bežec si musel na šmyklavom teréne dávať pozor, aby sa nepošmykol a tým neposkytol zvedavým mešťanom nežiadanú zábavu.

Z letáka sa dozvedáme aj ďalšie zaujímavé informácie. Napríklad aj to, že Göhrich sa na beh „*podujíma v plnej zbroji, čiže v prednom a v zadnom brnení, s prilbou, šablou a s vysokými čižmami s ostrohami*“.

Nebol to zvyčajný bežecký úbor. Toto neobvyklé oblečenie malo vzbudiť divácky záujem. Mnohí z divákov sledovali aj prvý Göhrichov beh na rovnakej trati, keď bežec pribehol do cieľa za dvadsaťdeväť minút. Teraz sa rozhodol výkon zlepšiť a cieľovú pásku pretrhnúť o desať minút skôr.

Z letáka sa ešte dozvedáme, že bežec prosí dámy a pánov „*aby sledovali jeho výkon a taktiež sa uchádza o veľké množstvo divákov a vysoký príjem*“.

Čo sa týka vstupného: pre sto-

Panská ulica okolo roku 1900, pohľad od východu

jacích divákov bolo dobrovoľné, najmenej však bolo treba zaplatiť dvanásť grajciarov. Deti platili polovičné vstupné. Okrem stojacich divákov sa bežec obrátil aj na tých, ktorí chcú jeho beh sledovať na koňoch alebo na vozoch. Prosil ich, aby išli „desať krokov odstupu za ním“.

Začiatok pretekov oznámil Göhrich na tretiu hodinu popoludní.

Je pravdepodobné, že bežca prišli do mrazivého dňa povzbudiť stovky divákov. Veď podujatie malo za úlohu oživiť a spestriť život v meste a priniesť zábavu a úsmev do zasnežených ulíc. S akým výsledkom sa beh skončil, či bežec v brnení prekonal stanovený čas, historické dokumenty nezaznamenali. O vážnosti jeho vystúpenia, svedčí aj to, že na kresbe ilustrujúcej leták drží bežec v rukách hodiny, ktorými si počas behu kontroloval medzičasy.

Panská ulica, obchod Linoleum, okolo roku 1940